

ХОРОВИЙ ЦИКЛ В СИЛЬВЕСТРОВА «СЛЬОЗИ»: КОМПОЗИТОРСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Музичний стиль Валентина Сильвестрова певною мірою контрастує з сучасними тенденціями композиторської творчості. В епоху сміливих експериментів, пошуку нових звучань у складних гармонічних нашаруваннях, яскравих динамічних протиставленнях, його твори, мінімалістичні, тихі, прості й невимушені, звернені до лірично-споглядального стану людської душі. Музика В. Сильвестрова є віддзеркаленням подій сучасності. Від Майдану до повномасштабної війни — композитор використовує творчість як спосіб фіксації історичної пам'яті, як засіб морального і духовного осмислення реальності.

Хоровий цикл для хору а cappella «Сльози» (2022) є болочим емоційним відгуком композитора на трагічні події російсько-української війни, він є своєрідним реквіємом за загиблими від воєнних злочинів у м. Буча. Попри такий образний зміст музика циклу є дуже світлою, медитативною, вона вирізняється тихою, стриманою, але глибокою експресією, що надає твору потаємного, молитовного характеру. Композитор прагнув втілити відчуття світлої, святої скорботи і, у той час, невмирущої віри й надії.

Композиція циклу представлена 7 частинами, хоровими мініатюрами — Прелюдія, Прощальний вальс, Пастораль, Колискова, Елегія, Ранковий вальс та Постлюдія. Жанрова природа цих мініатюр є інструментальною та апелює до романтичної доби. В. Сильвестров не робить значних контрастів між частинами та акцентує на виконанні *attacca*, завдяки чому всі частини сприймаються як різні грані єдиного образу.

Драматургічний розвиток циклу будується за принципом поступового «просвітлення» образно-емоційних відтінків — від скорботи до надії. Спочатку у композитора виникла ідея тричастинного циклу, де у першій частині звучить струнний оркестр та фортепіано, а далі *attaca Lacrimosa* - хор а cappella і завершує «Пастораль», як символ надії. Проте прагнення В.

Сильвестрова висловити в музиці більш широкий спектр «напівтіней» почуття болю й скорботи, обумовило розгорнутість композиції. Вибір виконавського складу (хор *a cappella*) надає циклу відтінків сакральності та втілює тихий, внутрішній плач всього народу за безвинно загиблими. Натхненням і витоками музичних тем циклу стали багателі В. Сильвестрова — найбільш відомий фортепіанний опус митця. Слід зазначити, що ретроспективність є характерною рисою творчості В. Сильвестрова. Композитор часто звертається до своїх ранніх зразків, цитуючи теми у пізніх роботах або знаходить у них нове звучання за допомогою численних авторських вказівок.

Увага до деталей, притаманна стилю В. Сильвестрова, спостерігається й у партитурі «Сліз». Композитор залишає низку вказівок для виконавців до кожної мініатюри циклу стосовно темпу, динаміку, характеру звучання. Неординарним прийомом є часте використання *ritenuto* (найбільше це проявляється у Прелюдії, де *rit.* зустрічається майже в кожному такті). З одного боку це розширює, наповнює музичний простір, мов би відкриваючи поле для глибокої саморефлексії та духовного очищення. З іншого боку постійна зупинка музичного руху, деформація ритму, створює відчуття зацепіння, уособлюючи зруйнування звичного життя перед страшною трагедією.

У циклі повністю відсутній поетичний текст. «... ті жахіття, які в Бучі робили ці нелюди... І коли це все уявляєш і бачиш, навіть ці слова — *Agnus Dei, Dies Irae* — якимось недоречно промовляти, вони надто урочисті, надто шляхетні, мабуть...Просто немає слів, оніміння якесь» — прокоментував відмову від вербальної основи В. Сильвестров у своїй передмові до прем'єрного виконання циклу. У партитурі композитор залишає підзаголовок, жанрове уточнення «Пісні без слів», що викликає асоціації з однойменним фортепіанним циклом Ф. Мендельсона-Бартольдї. Паралелі між цими двома циклами виникають не тільки з точки зору жанру, вони є близькими і за стилем музичного письма, мають споріднені інтонації. «Сльози» В. Сильвестрова, як і фортепіанний опус Ф. Мендельсона-Бартольдї, вирізняються зовнішньою

надзвичайною простотою, невимушеністю мелодій на рівні наївності, за якими прихован глибокий художній зміст, широка емоційна палітра. Це репрезентує естетику романтизму, з її сокровенністю думок та почуттів.

Гармонія циклу надзвичайно прозора, чиста, здебільшого будується на простих звукових сполученнях, що цілком відповідає саме образу сліз — чистих, прозорих, щирих. В. Сильвестров уникає різких дисонансів, створюючи максимально м'яке, злагоджене звучання. У той час тональний план є досить складним, насиченим постійними модуляціями (що також споріднює цикл з «Піснями без слів» Ф. Мендельсона).

У контексті образного змісту даного твору це надає відчуття тональної невизначеності і втілює пошук людиною свого місця в світі, зруйнованому насильством. Попри визначення автором жанру “пісні без слів”, мініатюри циклу тяжіють до медитацій, що зокрема підкреслено домінуванням відкритих форм.

Одним з ключових моментів музичної поетики циклу «Сльози» є тонка, виразна динаміка, яка здебільшого варіюється на палітрі тихих нюансів. Перевага тихого звучання підкреслює медитативну спрямованість музики. Філігранне оперування відтінками динамічних змін дає змогу В. Сильвестрову розкрити у звучанні найтонші, найпотаємніші стани людської душі. «У наш час музика повинна переходити в режим тиші, режим молитви і якогось тихого, мирного дня. Музика повинна показувати, яка тендітна наша цивілізація з усією її силою», — сказав Сильвестров у інтерв'ю DW (Deutsche Welle).

В. Сильвестров підходить до творчості як до сповіді, де кожна нота — емоційний відгук митця. Хоровий цикл «Сльози» можна розглядати як музичний меморіал, який одночасно вшановує жертв і закликає до осмислення глобальних людських цінностей.